

Osmanlı Tasavvuf Tarihi Kaynağı Olarak Bursa Vefeyâtnâmelerinden Ricâl-i Zeyniyye

Abdurrezzak TEK

Arş. Gör. Dr.; U.Ü. İlâhiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışma Zeynî şeyhi Safiyyüddîn Efendi'nin (öl. 919/1513) to-runlarından Davudzâde Mehmed b. Mustafa tarafından kaleme alınan Ricâl-i Zeyniyye adlı risâle incelenmeye çalışacaktır. Eserin tasavvuf tarihi açısından önemi, XV. yüzyıldan itibaren Abdüllatîf Kudsi (öl. 856/1452) ile Bursa'da oluşan Zeyniyye kültürünün teşekkülü ve temsilcileri hakkında bilgi vermesidir. Bu yönüyle Bursa Zeyniyye dergâhı şeyhlerinden Mehmed b. Sa'dî'nin (öl. 1040/1630) Vefeyâtnâme'sine geniş ölçüde benze-mekle birlikte hem ondan hem de sonraki şeyhlerden bahsetmesi nedeniyle bir anlamda Mehmed b. Sa'dî'nin mezkûr risâlesinin tamamlayıcısı niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf Tarihi, Zeyniyye Vefeyatnâme

Abstract

Rijâl-i Zayniyya: A Biographical Source of History of

The Ottoman-Tasawwuf in Bursa

This paper attempts to examine Rijâl-i Zayniyya, one of the biographies (wafayâtnâma) of the Zayniyya Order, written by Davudzâde Mehmed b. Mustafâ who, the grandchild of Zaynî shaikh Safî al-Dîn (d. 919/1513). From the point of history of tasawwuf, the importance of this treatise is that it gives comprehensive information of Zayniyya culture that was formed with Shaykh 'Abd al-Latîf al-Qudsi (d. 856/1452) in Bursa from

the XVth century onwards and of its representatives. From this view, it not only resembles Wafayâtnâme of Mehmed b. Sa'dî (d. 1040/1630) who was one of the shayhks of Bursa Zayniyya Tekke, but also completes the Wafayâtnâme by mentioning some shaihks who guided people sprituality after the death of Mehmed b. Sa'dî.

Key Words: History of Tasawwuf, The Zayniyya, Biyography

Vefeyâtnâme, belli yerlerde doğup büyümüş veya oraya sonradan gelip yerleşmiş, ömrünün geri kalan bölümünü orada geçirmiş önemli kişilerin hayat hikâyelerini ihtiva eden eserlere verilen addır. Bu eserler, tabakât ve hâl tercümesi niteliği taşıdığı gibi, mesleklere dair yazılan kitaplar grubunun özelliklerini de taşımaktadırlar.

Bilindiği üzere Osmanlı tarihinin kaynakları arasında biyografi türünde eserler önemli bir yer tutmaktadır. Bunlar arasında padişâhların, sadrazâm, şeyhülislâm, meşâyih, kaptan paşa, reîsülküttâb v.b gibi devlet ricâlinin, din ve tarikât büyüklerinin, şâir, hattat ve mûsikîşinâs gibi sanat erbâbının hâl tercümelerinin ayrı ayrı veya herhangi bir ayırım yapmadan derleyen pek çok telif veya zeyiller vardır. Söz konusu eserlerde, meşhur şahısların bazen yalnız ölüm tarihleri, bazen de ölüm tarihleriyle birlikte tayin, azil, nakil ve tedib tarihlerinin kısa hâl tercümeleri ile birlikte yer aldığı görülmektedir.⁶⁸²

Vefeyâtnâmeler, ilk bakışta biyografik eser görünümünde olmakla birlikte aynı zamanda şehir monografisi hüviyetine sahip bulunmaları sebebiyle ilim, kültür ve sanat tarihi yönünden de önem taşımaktadırlar. Genellikle belli şehirlerde yetişen, ölen ve mezarları bulunan tanınmış kişilerin hayatlarını anlatan bu eserlerin bir kısmı, her hangi bir şehre bağlı kalmaksızın belirli tarihler arasında yaşamış kişiler hakkında bilgi vermektedir.⁶⁸³

Edebiyât tarihinin de temel kaynakları arasında yer alan vefeyâtnâmelerin sayılarında özellikle XVI. ve XVII. yüzyıllarda büyük artış olmuştur. Bu amaçla kaleme alınanlar arasında Molla Câmi'nin (öl. 898/1492) *Nefahâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı eserinin Lâmiî Çelebi (öl. 933/1532) tarafından tercüme edilen ve daha çok

⁶⁸² Hafız Hüseyin Ayvansarayî, *Vefeyât-ı Selâtin ve Meşâhîr-i Ricâl*, (haz. Fahri Ç. Derin), İstanbul 1978, s. XI.

⁶⁸³ Abdülkerim Abdülkâdiroğlu, *Bursalı İsmail Belîğ*, Ankara 1985, s. 72; a.g.ml., "Folklorun Bilinmeyen Bir Kaynağı Vefeyâtnâmeler ve Bursa Vefeyâtnâmelerindeki Folklorla İlgili Unsurlar", *Türk Halk Edebiyatında ve Folklorunda Yeni Görüşler*, c. I, (haz. Feyzi Halıcı), Ankara 1985, s. 126.

Nefahât Tercümesi olarak tanınan eseri, yine aynı müellifin *Şehrengiz-i Bursa'sı*, Taşköprizâde'nin (öl. 968/1561) *Şakâyet-i Nu'mâniyye fî 'Ulemâi Devleti'l-Osmâniyye* adlı kitabı ve zeyilleri, "Hibri" nisbesiyle tanınan Abdurrahman b. Hüseyin'nin (öl. 1087/1676) *Ensû'l-Müsâmirîn*'i ilk Bursa vefeyâtnâme örnekleri arasında sayılabilir.⁶⁸⁴

Yukarıda zikredilen eserlerin dışında Bursa vefeyâtları kronolojik olarak şu şekilde sıralanabilir:

Mehmed b. Sa'dî, *Vefeyâtnâme (Menâkıb-ı Zeyniyye)*,⁶⁸⁵
1040/1630'dan önce

Sehmî Mehmed, *Vefeyâtnâme* (Ele geçmemiştir),
1055/1649'dan önce

Baldırzâde Selîsî Mehmed, *Ravza-i Evliyâ*⁶⁸⁶, 1059/1649

Davudzâde Mehmed, *Ricâl-i Zeyniyye*, 1076/1666'dan önce

Devriş Hasan, *Bazı Menâkıb-ı Meşâyih-i Sâlîfe*⁶⁸⁷,
1133/1721'den sonra

İsmail Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdirân*⁶⁸⁸, 1135/1723

Süleyman Hâlis, *Vefeyâtnâme*⁶⁸⁹, 1165/1752

Eşrefzâde Ahmed Ziyâeddîn, *Gülizâr-ı Sülehâ ve Vefeyât-ı Urefâ*⁶⁹⁰, 1196/1784

⁶⁸⁴ Atlansoy, Kadir, *Bursa Vefeyâtnâmelerindeki Şâirlerin Biyografileri*, Bursa 1998, s. 77-80; Hızlı Mefail-Yurtsever Murat, *Ravza-i Evliyâ*, Bursa 2000, s. 17-20.

⁶⁸⁵ Daha çok Bursa Zeyniyye Dergâhı meşihatine yer verilen bu eser, Bursa hakkında yazıldığı bilinen ilk vefeyâtnâmedir. (Bkz., Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, Bursa 2001, s. 57) Mehmed b. Sa'dî'nin söz konusu risâlesinin transkripsiyonlu metninin neşri, Kadir Atlansoy tarafından yapılmıştır. Bkz., Atlansoy, Kadir, "Edebiyat Tarihi Kaynağı Olarak Bursa Vefeyâtnâmeleri I, Mehmed b. Sa'dî'nin Bursa Vefeyâtı", *Osmanlı Araştırmaları*, İstanbul 1998, c. XVIII, s. 47-67.

⁶⁸⁶ Eserin müellif nüshasıyla karşılaştırmalı transkripsiyonlu metni, Mefail Hızlı ve Murat Yurtsever tarafından neşredilmiştir. Bkz., Baldırzâde Selîsî Şeyh Mehmed, *Ravza-i Evliya*, (haz., M. Hızlı-M. Yurtsever), Bursa 2000.

⁶⁸⁷ Millet Kütüphânesi, Ali Emîri, nr. 1064. 1a-33b. (Eldeki tek nüsha).

⁶⁸⁸ Bursalı İsmail Belîğ'in söz konusu kitabı, 1302 senesinde Bursa'da basılmış, Ankara 1998 yılında da Abdülkerim Abdulkadiroğlu tarafından tıpkı basımı gerçekleştirilmiştir.

⁶⁸⁹ Mehmed Şemseddîn Ulusoy'un özel kütüphanesindeki ünik nüshadan çoğaltılmış nüsha için bkz., Mustafa Kara özel kütüphanesi, vr. 1a-116a.

⁶⁹⁰ Bursa Yazma ve Eski Basma Eserleri Kütüphanesi (BEEK), Orhan, nr. 1018/2, vr. 91a-212b.; Ankara Milli Ktp., Yazma Eserler, nr. 176; Dâru'l-Kütübü'l-Mısriyye, nr. 8927/131, 115 yk.; Mehmed Şemseddîn Ulusoy özel kütüphanesi, 260 sayfa.

Gazzîzâde Şeyh Abdülatif, *Ravzatü'l-Müflihün*⁶⁹¹,
1228/1813'den önce

Bakırcı Râşid Mehmed, *Zübdetü'l-Vekâyi' der Belde-i Celile-i
Bursa*⁶⁹², 1229/1814

Gazzîzâde Şeyh Abdülatif, *Hulâsatü'l-Vefeyât*⁶⁹³, 1230/1815

Şair Rakım İbrahim, *Kadılar* (Ele geçmemiştir), 1263/1846'dan
önce

Mehmed Fahreddin, *Gülizâr-ı İrfân*⁶⁹⁴, 1263/1847

Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî*⁶⁹⁵, 1331/1913

Söz konusu vefeyâtlar içinde bizim incelemek istediğimiz Zeynî şeyhi Safiyyüddin Efendi'nin (öl. 919/1513) torunlarından Davudzâde Mehmed b. Mustafa tarafından kaleme alınan *Ricâl-i Zeyniyye*'dir. Eserin tasavvuf tarihi açısından önemi, XV. yüzyıldan itibaren Abdülatif Kudsi ile Bursa'da oluşan Zeyniyye kültürünün teşekkülü ve temsilcileri hakkında bilgi vermesidir. Bu yönüyle Bursa Zeyniyye dergâhı şeyhlerinden Mehmed b. Sa'dî'nin (öl. 1040/1630) *Vefeyâtnâme*'sine geniş ölçüde benzemekle birlikte hem ondan hem de sonraki şeyhlerden bahsetmesi nedeniyle bir anlamda Mehmed b. Sa'dî'nin mezkur risâlesinin tamamlayıcısı niteliğindedir.

Risâlenin yazarı Mehmed Efendi, Medine kadısı iken vefat eden (Kara) Davudzâde Mustafa Efendi'nin oğludur. Nisbesi Bursa kadılığı yapmış olan meşhur Kara Davud Efendi'den (öl. 948/1541)⁶⁹⁶ kay-

⁶⁹¹ BEEK, Orhan, nr. 1041. (Müellif nüshası)

⁶⁹² Millet Ktp., Ali Emiri, nr. 89; 391 yk; Ankara Türk Tarih Kurumu Ktp., nr. 58, 390 yk.

⁶⁹³ Bu eserin farklı kütüphanelerde pek çok nüshası bulunmaktadır. Bkz., BEEK, Genel, nr. 2162; Orhan nr. 1016; Süleymaniye Ktp., Esad Ef., nr. 2257; Millet Ktp., Ali Emiri, nr. 906-907.

⁶⁹⁴ Atf Efendi Ktp., nr. 1923; 362 yk.; Millet Ktp., Ali Emiri, nr. 1098, 383 yk.

⁶⁹⁵ Eserin transkripsiyonlu metninin neşri, Mustafa Kara ve Kadir Atlansoy tarafından yapılmıştır. Bkz., Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî: Bursa Dergâhları, I-II*, (haz. M. Kara-K. Atlansoy), Bursa 1997.

⁶⁹⁶ İzmit'te doğan Davud b. Kemal, Kara Davud olarak tanındı. Tahsilini Mevlanâ Lütfî, Hacı Hasanzade Efendi, Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi gibi alimlerin yanında tamamladı. Bursa Kaplıca, Trabzon, Edirne Üç Şerefeli ve Sahn-ı Semân medreselerinde müderrislik görevinde bulundu. 929'da (1522-23) Bursa kadılığına getirildi. Daha sonra bu görevinden azledilerek emekliye sevk edildi. Uzun bir aradan sonra kadılık görevine tekrar döndüyse de bu defa kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Safer 948 (Haziran 1541) tarihinde vefat etti ve Bursa-Yıldırım civarında yaptırdığı mescidin hazîresine defnedildi. Kabri, söz konusu yerde halen varlığını korumaktadır. Cezûli'nin *Delâilü'l-Hayrât* adlı salavât mecmuası üzerine yapılmış en meşhur şerh *Kara Davud*, bu zâta nispet edilmiştir. Mecdi Mehmed Efendi, *Hadâiku's-Şekâik (eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye*

naklanmaktadır. Soyları daha sonra Karadavudzâdeler adıyla devam etmiştir. Müellifin babası Mustafa Efendi (öl. 975/1567) tahsil hayatını tamamladıktan sonra müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuş, Bursa Çendik Bey, Yenişehir Süleyman Paşa, İstanbul Kasım Paşa, Bahriye, Haseki, Sahn-ı Seman ve Yavuz Selim medreselerinde müderrislik yapmıştır. Medine kadılığı sırasında hac vazifesini ifa ederken ölmüş ve Cennetü'l-Bâki'ye defnedilmiştir.⁶⁹⁷

Davudzâde Mehmed b. Mustafa ise, Bursa Murad Paşa, Yıldırım Bayezid, İstanbul Hasan Paşa, Mahmud Paşa, Şah Sultan, Vefa Hankâh, Sahn-ı Semen, Haseki ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmış, Süleymaniye Dârülhadîs Medresesi müderrisliğine getirildikten sonra Şam kadılığına tayin edilmiştir. Daha sonra Mekte kadılığına atanmışsa da istifa ederek bu göreve gitmemiştir. Vefatıyla ilgili kaynaklarda farklı tarihler verilmiştir.⁶⁹⁸ Mehmed Efendi'nin *Ricâl-i Zeyniyye* dışında bilinen eserleri şunlardır: 1. *ed-Dürrü'l-Lakî fî Ağlatî'l-Kâmûsî'l-Muhîr*: Fîrûzâbâdî'ye ait *el-Kâmûsu'l-Muhîr*'te Cevherî'nin *es-Sihah*'ına yapılan atıflardaki hataları ele alan bir eserdir.⁶⁹⁹ 2. *Nihâyetü'l-Mübtehz fî Şerhi Kifâyeti'l-Mütehaflz*: Ebû Abdullah Şehâbeddîn Muhammed b. Ahmed el-Hüveyyî'ye ait lugata dair *Kifâyetü'l-Mütehaflz* adlı eserin şerhidir.⁷⁰⁰ Mehmed Efendi'nin ayrıca mantıkla ilgili bir eseri olduğu kaydedilmiştir.⁷⁰¹

Karaçelebizâde Hüsâm Efendi'nin (öl. 1007/1598) oğlu Anadolu ve Rumeli kazaskeri Mehmed Efendi'nin (öl. 1042/1632) teşviki ile böyle bir risâleyi yazdığını müellif eserin ilk satırlarında şöyle dile getirmiştir: “Efendimiz ve velî nimetimiz Mehmed Efendi Hazretleri İbnü'l-Mevlâ el-fâzilü'l-hümâm Mevlânâ el-merhûm Hüsâm Efendi ki,

tercümesi, nşr., Abdülkadir Özcan), İstanbul 1989, c. I, s. 400-401; Arpaguş, Hatice Kelpetin, “Kara Dâvud”, *DİA*, c. XXIV, s. 359; a.g.ml, “Kara Dâvud İzmiti”, *DİA*, c. XXIV, s. 359-360.

⁶⁹⁷ Nevzâde Atâi, *Hadâiku'l-Hakâik fî Tekmilet's-Şekâik*, (nşr. Abdülkadir Özcan) İstanbul 1989c. II, s. 118-119.

⁶⁹⁸ Katip Çelebi (c. II, s. 1308) ve Brockelmann (*GAL*, c. II, s. 235) vefat yılı olarak 1017/1608, Atâi (s. 640) ve Bağdatlı İsmail Paşa (*Hedîyyetü'l-Ârifîn*, c. II, s. 272-273) ise, Receb 1031 (Haziran 1622) tarihini vermişlerdir. Bununla birlikte müellifin, incelediğimiz mezkur eserinde Zeyniyye dergâhı şeyhlerinden Kemâl b. Mehmed Efendi'den (öl. 1076/1666) bahsetmesi göz önüne alındığında vefatının bu tarihten sonra olabileceği daha isabetli görünmektedir.

⁶⁹⁹ Eser Mustafa Kılıçlı tarafından neşredilmiştir (Erzurum 1990).

⁷⁰⁰ Katip Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn 'an Esâmî'l-Kütüb ve'l-Fünûn*, (nşr., Kilisli Muallim Rifat Şerefeddin Yaltkaya), İstanbul 1360, c. II, s. 1500; *Hedîyyetü'l-Ârifîn*, c. II, s. 272-273.

⁷⁰¹ Atâi, *Hadâiku'l-Hakâik*, c. II, s. 640; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, İstanbul 1308, c. IV, s. 148.

beyne'l-enâm Karaçelebizâde Efendi demekle ma'rûf ve meşhûrdur. Ve bu fakîrin tarîk-i 'ilme sâlik olmasına bâ'is ü bâdî onlar olup, dâima lutf u kerem üzerelerdir. Bu fakîrden mahrûse-i Bursa'da zâviye-i Zeyniyye ki, ahâli-i Bursa beyninde Hacı Halife Tekkesi demekle ma'rûftur. "Onda medfûn olan meşâyih u 'ulemânın merâkîdın senden gayri bilir kimse yoktur. Tahrîr ü tasdir etmek lâzımdır" deyu ibrâm ve ilhâh buyurulur idi. Bu fakîr de ise ğumûm ve hûmûm eksik olmayıp, fırsat bulmayıp, kalmıştı. Bu fakîr Şâm-ı şerife kadı olup onlar dahi hacc-ı şerife niyyet edip, onda dahi teklif buyurdular. Yine rüzgârın âlâm u şedâyidi eksik olmayıp çok zaman geçmeyip 'azl vâki' olup mahzûn u medyûn İstanbul'a vâsil ve dâhil olup bir ğün hâk-i 'izzetlerin ziyâret edip yüz sürdürkte yine ibrâm buyurdular. Gammı yine gelip "Bir 'izzetli kimse bu kadar tazarru' etmiş iken insâf görülmeyip ve gamm u gustan halâsa mahâl muhâl olduğunu iz'ân ü idrâk ettim. Ğünden ğüne gam ziyâde olup ömr-i nâzenin eksik olmada emr-i şeriflerine imtisâlen tahrîr olunmuştur."⁷⁰²

Risâlede Kemâl Efendi'ye kadar Bursa Zeyniyye dergâhı meşîhatı ve zâviyenin hazîresinde medfûn olan zâtlar hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca son bölümde de kabri Emir Sultan türbesi civarında bazı kişilerden bahsedilmiştir. Buna göre eserde yer alan isimler şunlardır:

Zeynî şeyhlerinden Abdüllatif Kudsi (öl. 856/1452), Tâcüddîn Karamânî (öl. 872/1467), Hacı Halife (öl. 894/1489), Bolulu Çelebi (öl. 900/1494), Safiyyüddîn Mustafa (öl. 919/1513),⁷⁰³ Hoca-zâde Muslihüddîn Mustafa (öl. 930/1524), Tosyalı Nasuh Efendi (öl. 923/1517 veya 924/1518), Muallimzâde Mustafa (öl. 930 veya 933/1527), Emir Ali Efendi (öl. 938/1531), Mehmed b. Safiyyüddîn (öl. 969/1561), Abdülazîz b. Safiyyüddîn (öl. 996/1588), Abdullah b. Mehmed (öl. 1006/1597), Mehmed b. Abdullah (öl. 1018/1609), Mehmed b. Sa'dî (1040/1630), Kemâleddîn/Kemâl b. Mehmed (öl. 1076/1666)

Zeynî ricâlinden kabul edilenler: Hoca Bahşâyîş, Hoca Ramazan, Molla Fenârî (öl. 834/1431), Molla Hüsrev (öl. 885/1480), Tireli Mustafa Halife, Derviş Mehmed b. Hızır Şah (öl. 884/1480), Hasan Çelebi Fenârî (öl. 891/1486), Kuşçu Abdî Çelebi (öl. 954/1547), Kazasker Ahmet Efendi (öl. 980/1572), Abdülvâhid Efendi (öl. 986/1578), Mahmud Hayrân.⁷⁰⁴

⁷⁰² Ricâl-i Zeyniyye, 78b.

⁷⁰³ Şeyhin ayrıca İznik Süleyman Paşa medresesi müderrislerinden olan oğlu Abdüllatif Efendi'den de bahsedilmektedir. Bkz., vr. 79b.

⁷⁰⁴ Zikredilen Zeynî meşîhati ve ricâli hakkında geniş bilgi için bkz., Mehmed Şemseddîn, *Yâdigâr-ı Şemsî*, s. 365-373; Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 243-266; Öngö-

Zeyniler kabristanında medfûn zâtlardan bazılarının isimleri: Balat ve Sultan Murad Han müderrislerinden Hızır Şah (öl. 853/1449),⁷⁰⁵ *Fıkhü'l-Ekber* şârihi, Sultâniyye müderrislerinden Mevlanâ Sinânî, Bursa kadılarında Kadızâde Molla Kâsım (öl. 899/1493),⁷⁰⁶ İnegöl müderrisi Emir Hasan Efendioğlu, Bayramî şeyhi Bahâüddinzâde (öl. 952/1545),⁷⁰⁷ Şeyhülislâm Zekeriya Efendi'nin büyük oğlu,⁷⁰⁸ Müftü Ahmet Paşa'nın oğlu Şâir Hızırî (öl. 924/1518),⁷⁰⁹ Sahn müderrisi Aşçızâde Hasan Çelebi (öl. 942/1535),⁷¹⁰ Fatih devri Sultaniyye medresesi müderrisi ve Bursa müftüsü Molla Hüsâmzâde (Muslihüddîn b. Hüsâmeddîn),⁷¹¹ Anadolu kazaskeri Abdülğanî b. Emir Şah (öl. 995/1586),⁷¹² Sahn müderrisi Şucâ' Efendi (öl. 923/1517),⁷¹³ Nakşibendî kibârından Görelî Şeyh Muslihüddîn Efendi,⁷¹⁴ Emir Sultan müderrisi Süfyân Efendi (öl. 996/1587),⁷¹⁵ vâiz Bursalı Hacı Bayram Efendi.⁷¹⁶

Emir Sultan türbesi civârında medfûn bazı isimler: Mevlanâ Abdülvehhâb Efendi, Fatih ve II. Bâyezid dönemi devlet adamların-

ren, Reşat, *Tarihte Bir Aydın Tarikat: Zeyniler*, İstanbul 2003; Tek, Abdurrezzak, *Osmanlılar'da Zeyniyye Kültürü ve Abdüllatîf Kudsi'nin Tasavvufî Görüşleri*, UÜSBE, Doktora Tezi, Bursa 2005, s. 26-75.

⁷⁰⁵ Baldırzâde, *Vefeyâtnâme*, s. 161; Mecdî, *Hadâiku's-Şekâik*, c. I, s. 115-116.

⁷⁰⁶ Mecdî, *Hadâiku's-Şekâik*, c. I, s. 207-208.

⁷⁰⁷ Taşköprizâde, İsamüddîn Ahmed, *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmaniyye* (nşr. Ahmed Suphi Furat), İstanbul 1985, s. 432, 550; Mecdî, *Hadâiku's-Şekâik*, c. I, s. 427-429. Taşköprizâde ve ondan nakille Mecdî, Bahaüddinzâde'nin kabrinin Kayseri'de olduğunu bildirirken Mehmed b. Sa'dî (*Vefeyâtnâme*, vr. 5a) ve Davudzâde (*Ricâl-i Zeyniyye*, vr. 81a), şeyhin Zeyniyye zâviyesinin hazîresine defnolunduğu mezarın yerini tarif ederek belirtmişlerdir.

⁷⁰⁸ Şeyhülislâm Bayramzâde Zekeriya Efendi'nin (öl. 1001/1593) oğullarından Yahyâ Efendi (öl. 1053/1644) 26. Osmanlı şeyhülislâmıdır. Çelebi Kadı Lütfullah Efendi ise yedi defa Filibe kadılığı yapmıştır. Yukarıda bahsedilen Atronos (Bursa-Orhaneli) kadısı iken vefat eden büyük oğlunun kim olduğu tespit edilememiştir.

⁷⁰⁹ Baldırzâde, *Vefeyâtnâme*, s. 161-162; Mecdî, *Hadâiku's-Şekâik*, c. I, s. 431.

⁷¹⁰ Mecdî, *Hadâiku's-Şekâik*, c. I, s. 457-458; İsmail Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, Bursa 1302 (tıpkı basım, A. Abdulkadiroğlu, Ankara 1998), s. 291-292.

⁷¹¹ Mecdî, *Hadâiku's-Şekâik*, c. I, s. 206-207.

⁷¹² Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, c. II, s. 294-295.

⁷¹³ Baldırzâde, *Vefeyâtnâme*, s. 179-180; Mecdî, *Hadâiku's-Şekâik*, c. I, s. 329-330.

⁷¹⁴ Baldırzâde, *Vefeyâtnâme*, s. 120-121; Mecdî, *Hadâiku's-Şekâik*, c. I, s. 366-367.

⁷¹⁵ Baldırzâde, *Vefeyâtnâme*, s. 178; Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, c. II, s. 303.

⁷¹⁶ Baldırzâde, *Vefeyâtnâme*, s. 134-135;

dan ve şâirlerinden Cezerî Kasım Paşa,⁷¹⁷ *Tehâfütü'l-Felâsife* sahibi Hocazâde Muslihüddin Efendi (öl. 893/1488),⁷¹⁸ Bursa müftüsü Ahmet Paşa (öl. 927/1520),⁷¹⁹ Bursa Manastır müderrisi Hızır b. Abdülkerim (öl. 990/1582),⁷²⁰ Bursa kadısı Vâsi' 'Alîsi (Çivizâde Hısmı Ali Çelebi, öl. 950/1543),⁷²¹ Sultâniyye müderrisi Bosnevî Ahmed Çelebi.

Müellif eserini, Zeyniyye dergâhının fazîletini anlatan şu rivâyetle tamamlamıştır: “Ve meşâyih-i merkûmeye mahabbet üzere olan ‘ulemâ ü sulehâ ve eimme-i kirâmdan ol makâm-ı şerifte çok kimse medfûndur, mübârek makâmıdır. Ve sikâttan mervîdir: Üsküdar’da Vişne Efendi ⁷²² derler fudalâdan bir ‘azîz var imiş. Meşhûr ve müte’âref şeyh imiş. Ekser kürsülerinde naklederler imiş ki, “Müslümanlar, bu fakîr çok seyahat ettim. Hiç ziyâret etmediğim makâm-ı müteberrek kalmamıştır. İllâ iki makâm-ı şerif gördüm **(82-a)** biri Bursa’da makâm-ı Zeyniler ve biri İstanbul’da Mustafa Paşa makâmı. Bu iki makâmıda müşâhede ettiğim ‘alâyim-i kesîreyi bir makâmıda görmedim. ‘İrfândan olan ihvâna hemen yalnız ol iki makâmın hâki mürşid-i kâfidir.” deyu buyururlar imiş.”⁷²³

Elimizdeki tek nüshası Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Genel, 854/3 numaralı kayıta bulunan bu vefeyâtın metnini sunuyoruz:

Bismillahirrahmânirrahîm

Elhamdülillâhillezî tefferrede bi'l-bekâ ve hakeme ‘alâ ‘ibâdihî bi'l-mevti ve'l-fenâ ve ketebe li-küllî şeyin ecelen lâ-yücâvizühu ‘inde'l-inkizâ ve sevvâ beyne’s-şerîfi ve'l-müşerrefi ve'l-akvîyâi ve’z-zu’afâ. Ahmeduhû ‘alâ sevâbiği’n-ni‘ami ve savâfîl-âlâi, hamde mu’terifin bi'l-kusûri ‘an idrâki ekalli merâtibi’s-senâi, ve eşhedü en lâ ilâhe illallâh vahdehu lâ-şerîke lehu şehâdete muhlisin fi cemî‘il-ânâi, râcin rahmete Rabb’ihi fi’l-isbâhi ve’l-imsâ ve eşhedü enne

⁷¹⁷ Atâi, *Hadâiku'l-Hakâik*, c. II, s. 105; İsmail Belîğ, *Güldeste*, s. 65-66; Erünsal, E. İsmail, “Kasım Paşa Cezerî”, *DİA*, c. XXIV, s. 545-546.

⁷¹⁸ Taşköprüzâde, *eş-Şekâik*, s. 126-139; Hoca Sadeddin, *Tâcü't-Tevârih*, (nşr. İsmet Parmaksızoğlu), Ankara 1992, c. V, s. 110-121; Köse, Saffet, “Hocazâde Mehmed b. Muslihüddin”, *DİA*, c. XVIII, s. 207-209.

⁷¹⁹ Mecdi, *Hadâiku's-Şekâik*, c. I, s. 197.

⁷²⁰ Atâi, *Hadâiku'l-Hakâik*, c. II, s. 271-172.

⁷²¹ Atâi, *Hadâiku'l-Hakâik*, c. II, s. 18-19; İsmail Belîğ, *Güldeste*, s. 297-298.

⁷²² Vişne Mehmed Efendi (öl. 992/1584), Halvetî şeyhlerindedir. Üsküdar Valide Sultan darülhadisî müderrisi ve câmisinin vâizi iken vefat etmiştir. Bkz., Atâi, *Hadâiku'l-Hakâik*, c. II, s. 361.

⁷²³ *Ricâl-i Zeyniyye*, vr. 82a-b.

Muhammeden ‘abdühü ve resûluhu efdale’l-enbiyâ ve ekreme’l-asfiyâ, ve’d-dâ’î ilâ sülûki’l-mahabbeti’l-beyzâ, sallallâhu ‘aleyhi ve ‘alâ âlihi’s-sâdeti’n-nücebâ, sâlâten dâimeten bi-devâmî’l-arzi ve’s-semâ, radiyallâhu ‘anhu, ashâbihi ve ezvâcihi’l-berereti’l-inkiyâ.

Ve ba’d sebeb-i tahrîr-i evrâk oldur ki, iş bu afdalü’l-‘ulemâi’l-‘izâm ve ekremü’l-füdalâi’l-fihâm, sâhibü’l-fazli ve’l-efdal, sâhibü’l-lutfi ve’l-iclâl efendimiz ve velî nimetimiz Mehmed Efendi Hazretleri İbnü’l-Mevlâ el-fâzilü’l-hümâm Mevlânâ el-merhûm Hüsâm Efendi ki, beyne’l-enâm Karaçelebizâde Efendi demekle ma’rûf ve meşhûrdur. Ve bu fakîrin tarîk-i ‘ilme sâlik olmasına bâ’is ü bâdî onlar olup, dâima lutf u kerem üzerelerdir. Bu fakîrden mahrûse-i Bursa’da zâviye-i Zeyniyye ki, ahâli-i Bursa beyninde Hacı Halife Tekkesi demekle ma’rûftur. “Onda medfûn olan meşâyih u ‘ulemânın merâkîdın senden gayri bilir kimse yoktur. Tahrîr ü tasdîr etmek lâzımdır” deyu ibrâm ve ilhâh buyurulur idi. Bu fakîr de ise ğumûm ve hümûm eksik olmayıp, fırsat bulmayıp, kalmıştı. Bu fakîr Şâm-ı şerife kadı olup onlar dahi hacc-ı şerife niyyet edip, onda dahi teklîf buyurdular. Yine rüzgârın âlâm u şedâyidi eksik olmayıp çok zaman geçmeyip ‘azl vâki’ olup mahzûn u medyûn İstanbul’a vâsıl ve dâhil olup bir gün hâk-i ‘izzetlerin ziyâret edip yüz sürdükte yine ibrâm buyurdular. Gammı yine gelip “Bir ‘izzetli kimse bu kadar tazarru’ etmiş iken insâf görülmeyip ve gamm u gustan halâsa mahâl muhâl olduğunu iz’ân ü idrâk ettim. Günden güne gam ziyâde olup ömr-i nâzenîn eksik olmada emr-i şeriflerine imtisâlen tahrîr olunmuştur. Hak Ta’âla ömr-i devletlerin ziyâde eyleyip ‘izzette ve sürûrda olalar.

Zâviye-i şerife-yi tüccâr tâifesinden Hoca Bahşâyîş nâm kimse bina etmiş, lakin üstünü tahta etmiş. Bursa’da olan âdet üzere ol arazî cemî’an onun olup **(78-b)** hatta efdalü efâdili’r-Rûm olan merhûm Mevlânâ Hüsrev Hazretlerine medrese binası için yeri onlar vermiş. Merhûm şeyhimiz ve efendimiz ve rûhumuz Şeyh Abdulazîz Efendi tercemeleri gelir. Onlardan nice defa işittim ki, ol asırda Hacı Ramazanoğlu demekle ma’rûf tüccârdan bir kimse olup mezbûr Hoca Bahşâyîş’e “Gel bana icâzet ver, bu zâviyenin üstünü kurşun edeyim.” demiş. Hoca Bahşâyîş izin vermeyip “Benim i’timâd ve i’tikâdım kurşuna değildir. Hak Ta’âla Hazretlerine ısmarladım.” deyu cevap vermiş. Ol kimse de zâviyeye muhib olmağın “Benim bir hayrım olmamak lâyıık ve insâf değildir.” deyu Şeyh Tâceddîn Hazretlerinden tazarru’ edip bir mescid binâ edeyim. Onlar dahi rızâ vermişler. Hâlen ol mescid-i şerîf Mu’allimzâde Câmîi demekle ma’rûftur.

Vechi oldur ki Mu’allimzâde Bursa’da Kadı iken câmîi edip hi-tâbet akçesi onun vakfından verilir. Ve onda meşâyih-i kirâm üzerinde bir kubbe vardır. Merhûm Veliyyüddinzâde Ahmed Paşa serdâr olup Sultan Mehmed Hân asrında Rûm iline gazaya gidip kâfir galebe edip Şeyh Tâceddîn Hazretleri hayatta imiş. Onlardan istimdâd eder,

kâfire galebe ederler. İstanbul'a geldikde Şeyh Hazretleri vefât etmiş. Ol zamanda bina etmiş. Zâviye-i şerîfeye ol şeyh Tâceddîn Hazretleri oturmuşlardır.

Şeyh Abdullatîf el-Makdisî Hazretleri 'abâdilenin evvelidir. Zeynüddîn el-Hâfi Hazretleri, Kudüs-i şerîfe uğrayıp hacc-ı şerîfden geldikde diyâr-ı 'Acem'e bile alıp, gidip sonra tekmîl-i tarîk edip icâzet vermişlerdir. Tekrar Kudüs-i şerîfe gelip ba'dehu Şâm-ı şerîfe ve Konya'ya geldikte hâtiften bir nidâ erdi ki, "Sûrat eyle seferinde sana müntazır âdem çoktur." deyu Bursa'ya gelip Hisar içinde sâkin olup Mevlânâ Fenârî Hazretleri gelip mu'tekif olmuşlardır. Ba'dehu vefât edip, çok nizâ' olup bazı kimse tüccârdan "Evimize defn ederim." deyip, Şeyh Tâceddîn Hazretleri "Bir ak kuş gelip şeyh hazretlerinin cesedin alıp, hâla medfûn olan yere defn etti." deyip Şeyh Tâceddîn Hazretleri gelip ol yeri gösterip nizâ' kat' olmuş. Sekiz yüz elli altı Rebî'ü'l-evvel ayında vâki' olmuştur vefatları.

Şeyh Tâceddîn Hazretleri şeyh olup 'Arab ve 'Acem'den nice kimse gelip, yalnız mu'tekifin için yüz yirmi nefere ta'âm çıkarmış. Bunlar sekiz yüz yetmiş iki senesinde intikâl etmişlerdir. Abdullatîf el-Kudsî Hazretleri yanına, ol kubbe altında defn olundu. Sikât-i müverrihinden bir kimse vefât-ı sâlini tebyîn ü ta'yîn için bir tarih dedi **(79-a)** "İntekale-ş-şeyhü ve târihu, kaddesekallahu bi-sırrın refî'in" Bunlardan sonra Şeyh Abdullah Efendi ki Hacı Halife demekle ma'rûf ve meşhûrdur. 'İlm-i bâtında kavî olduğu gibi 'İlm-i zâhirde dahi kavîdir. Ve ma'lûm ola ki, ol zâviyeye şeyh olanlar cemî'an ehl-i fazl kimselerdir. Ve Hacı Halife Hazretleri sekiz yüz doksan dört senesinde intikâl edip, ol kubbe altında medfûndur.

Ve ondan sonra Şeyh Mehmed Efendi ki, Bolulu Çelebi demekle ma'rûftur. Onlar olup 'alim ü fâzıl kimse imiş. Sekiz yüz doksan dokuzda intikâl edip merhûm Şeyh Abdülazîz Hazretleri vâlide-i mükerremelerinden nakl ederler idi ki Baba Göz, Bolulu Çelebi hakkında "Zaman bulmadı, 'aceb kimse idi. Zira beş yıl şeyh olup zaman müsâid olmadı." derler imiş. Onlar dahi ol kubbe altında medfûndur.

Ondan sonra Şeyh Safiyyüddîn Mustafa ki, bu fakîr-i hakîr, kesîrû't-taksîr *Mehmed b. Mustafa eş-şehîr bi-Dâvudzâde*'nin tarafeynden ceddidir. Merhûm ceddin Dâvud Efendi onların kerîmelerin alıp vâlid-i mâcid ondan olmuştur. Ve üç oğulları vardır; büyük oğlu, Şeyh Mehmed Efendi'dir ki, tercemeleri gelir. Ve ikinci oğlu Abdullatîf Efendi'dir ki, İznik'te Süleyman Paşa medresesinde hâric müderris iken vefat etmiştir. Merhûm Kazasker Seyyidî Efendi'den mülâzım olup yirmi akçe ile Bursa'da 'İvaz Paşa medresesine ve yirmi beş ile Molla Yegân medresesine ve otuz ile Ferhâdiye'ye olup ve kırk ile Karahisâr'da Gedik Ahmed Paşa medresesine olup ba'de'l-'azl İstanbul'a gelip Ebu's-Su'ûd Efendi kazasker olup onlar dahi mezkûr Seyyidî Efendi mülâzımı olmak ile vasâtî ile hukûk olmağın

mahmiye-i Kostantiniyye'de Pirî Paşa medresesini verip ba'de'l-'azl hacc-ı şerife gitmek murâd ettikte merhûm Mehmed Efendi ki, Pirim Kôsesi demekle meşhûrdur. Şâm-ı şerifin Mahmel-i şerif kazasın verip ol kırkdan ma'zûllerden hac kadısı olan bunlardır. Bu fakir Şâm-ı şerife kadı oldukta sicillâtını görmek müyesser oldu, bi-hamdilillah Ta'âla. İznik'te müderris iken hasta olup Bursa'ya teveccüh edip finâ-i Bursa'da Sancak Bey çeşmesi önüne geldikte teslim-i rûh edip merhûm ceddin(in) yanında medfûndur. Vâlide-i merhûmenin babalarıdır. Üçüncü oğulları Şeyh Abdülaziz Efendi ki, onların dahi tercemeleri gelir. Ve zikrolunan Şeyh Safiyyüddin Efendi, Fenâr-ı Ali'si (Ali Fenâri) ki, muhaşşî-i *Şerhü'l-Miftâh*'tır, onların Bursa'da Murâdiye medresesinde müderris iken hizmetlerinde olup Mevlânâ-yı mezbûr Bursa kadısı taklîd olundukta Hacı Halife hizmetlerine varıp, kadı malından hazer edip ve Hazret-i Sıddik **(79-b)** –radiyallâhu ‘anhneslindendir. Ve ‘ilm-i zâhirde kavidir. Çok kitap vardır hattıyla. *Meşârik* şerhi, *İbn-i Mülk* ve *Tavzih* gibi. Ve oğulları Şeyh Abdülaziz Efendi Medîne-i Münevvere'ye vakf ettiler, hala ondadır. Dokuz yüz on dokuz senesinde intikâl edip Hacı Halife Hazretleri yanında medfûndur.

Onlardan sonra merhûm Hocasâde Muslihuddin demekle ma'rûf bir kimse altı ay şeyh olup ba'dehu Kudüs-i şerife teveccüh edip onda vefat edip sonra Şeyh Nasûh Hazretleri şeyh olmuş. Ve lâkin bunlar evkât-ı hamsede evrâd-ı şerife okunurken ma'nâsın mü-lâhaza edip aşkı ziyâde olmağla tahammül edemeyip ihtiyârî ile ferâğ murâd edecek ol asırda olan sûfiler iki şak olup bir şakki Mu'allimzâde Şeyh Muslihuddin'i istemişler ve bir şakki dahi zâviye-i mezbûrede sâkin bir 'aziz var imiş onu istemişler. Bilâhare ikisi bey-ninde temyiz müşkil olucak, mezbûr Şeyh Nasûh Efendi sûfilere "Varın bu gece istihâre edin, ne zuhûr ederse ona göre birini istihlâf edelim." deyu buyurdıklarında cümlesi râzı olup ol gece düşe yattıklarında merkûm Mu'allimzâde'yi hokkabazlık eder görürler. Ertesi şeyhe ikrâh yüzünden vakıaların tabir ettiklerinde hemen Şeyh Hazreti "Seccade hokkabazındır." deyu seccadeyi ona teslim edip Tosya'ya gitmişler. Tosya'da vefat edip onda medfûndur. Ve mezbûr Tireli Mustafa Halife'ye Tire şehrinde hilâfet verip icâzet nâme ile onda göndermişler. Hala ol diyârda tarîka-i Zeyniyye'ye mensûb zâviyesi vardır. Mezbûr Mustafa Halife'nin evlâdı elindedir. Meşhûr ve müte'ârif makâmdır, (?) ve tebberrük. Mezbûr Mu'allimzâde Efendi dahi dokuz yüz otuz tarihinde intikâl etmişler. Onda medfûndur. Kazasker Mu'allimzâde Ahmed Efendi'nin babalarıdır.

Ondan sonra Emîr Ali Çelebi şeyh olmuş, onlarda intikâl edip ol kubbe önünde medfûndur.

Ondan sonra Şeyh Mehmed Efendi İbnü's-Şeyh Safiyyüddin Efendi olmuşlar, otuz bir yıl şeyh olmuşlardır.

Ondan sonra birâderleri Şeyh Abdülazîz Efendi İbnü's-Şeyh Safiyyüddîn Efendi olup yirmi yedi yıl şeyh olup, dokuz yüz doksan altı Şevvâl'inde intikâl edip karındaşı Şeyh Mehmed Efendi yanında medfündür.

Ondan sonra zikrolunan Şeyh Mehmed Efendi'nin oğlu Abdullah Efendi şeyh olup bin altı tarihinde vefat edip babası yanında **(80-a)** medfündür. Ve oğlu Şeyh Mehmed Efendi şeyh olup bin on sekiz senesinde intikâl etmiştir. Babaları yanında medfündür.

Ondan sonra Şeyh Mehmed Efendi, şeyh olup mezbûr Şeyh Safiyyüddîn Efendi'nin akrabasındandır. Bin kırk senesinde intikâl etmiştir. Ol kubbe önünde medfündür.

Ondan sonra oğulları Şeyh Kemâleddîn Efendi şeyh olup bin yetmiş altı senesinde intikâl etmiştir. Zikr-i sebk eden Şeyh Mehmed Efendi üstüne defn olunmuştur.

Ve merkûm Şeyh Mehmed Efendi İbnü's-Şeyh Abdullah Efendi'nin bir oğlu dahi olup isimleri Abdulvâhid idi. 'Âlim ü fâzıl kimse olup Ebu's-Su'ûd Efendi'den mülâzim olup İstanbul'da Mevlânâ Gürânî medresesine yirmi akçe ile müderris olup ba'dehu Bursa'da Mevlânâ Hüsrev müderrisi olup yirmi beş akçe ile tekâ'üd ihtiyâr etti. Her gün talebeye ders verirdi. Tefsîr ve hadîs ve ferâyiz ve sâir fende bu fakîr onlardan 'ilm-i nahvde Mevlânâ Sa'deddîn et-Teftâzânî Hazretleri'nin *İrşâd* nâm metnine, Seyyid Şerif Hazretleri'nin oğlu şerh etmiş, bi't-tamâm okuyup ve *Muhtasaru'l-Me'ânî* dahi okumak oldu. Dokuz yüz seksen altı senesinde vefat edip babaları yanında medfündür.

Ma'lûm ola ki, zâviye-i merkûmede zikirleri sebk iden meşâyihin her biri 'ilm-i zâhirde ve bâtında kavî kimseler imiş. Her birinin tasavvufa mûte'allik te'lifât u tasnîfâtı vardır. Ona binâen bunların asrında olan 'ulemâ vü sülehâdan çok kimse her birine irâdet-i sâdika getirip muhipler olmak ile vefatlarından sonra meşâyih-i merkûme civarında medfün olmaların vasiyyet etmişler. Ona binâen merhûm Mu'âllimzâde Câmîi demekle ma'rûf câmiin mihrâbı önünde afdalü'l-fudelâ Muhaşşî Hasan Çelebi el-Fenârî onda medfündür. Ve afdalü'l-'ulemâ Hızır Şâh el-Fenârî dahi onun yanında medfündür. Mezbûr Hızır Şâh ol kimsedir ki, merhûm-ı merkûm Hasan Çelebi, kâle "ba'zu'l-afâdîl" deyu *Mutavvel* hâşiyesinde ve *Mevâkîf* hâşiyesinde zikretmiştir. 'Ulemâ-i kirâma ma'lûmdur. Bursa'da Murâdiye müderrisi iken vefat etmiştir. Mübârek başına şemle ve arkasına 'aba giyerler imiş. Ve bunların dahi bir oğlu olup Sultan müderrisi iken vefat etmiştir. Onlar dahi ol makâmda babaları yanında medfündür, isimleri Dervîş Mehmed'dir. Gayet ehl-i fazl ve ulu kimsedir. Ve mezkûr câmi mihrâbı muhâzîsinde afdal-i fudelâ-i Rûm olan *Dürer* ve *Gurer* sâhibi Mevlânâ Hüsrev medrese binâ edip kendi-

leri dahi medreseleri havlusunda medfündür. Ve kudât ü 'ulemâdan zikrolunan câmi-i şerîf civârında **(80-b)** çok kimse medfündür. Cümleden biri şârih-i *Fikhi'l-Ekber* olan Mevlânâ Sinânî ki, Sultan müderrisi iken vefat etmiştir. Onlar da mezkûr câmiin kapısı önünde medfündür. Ve yanında Kadızâde demekle ma'rûf olup Bursa'ya iki defa kadı olmuştur. Mevlânâ-yı mezbûr ol kimse dir ki, feth-i Kostantiniyye Sultan Mehmed Hân Gâzî Sahn medreselerin bina etmekte Tire'de Karakadı medresesinde müderris iken getirip ol müderrislerindedir. Onlar dahi onda medfündür. Gayet fâzıl kimse imiş. Onların alt yanında merhûm Mu'allimzâde Kazasker Ahmed Efendi'dir. Ve onların alt yanında Emir Hasan Efendioğlu ki İstanbullu Çelebi demekle ma'rûftur. İnegöl müderrisi iken vefat etmiştir. Ve onların alt yanında meşhûr ve müte'arif olan Şeyh Bahâüddinzâde'dir. Ve onların başı ucunda Şeyhül-İslâm olan Zekeriyâ Efendi'nin büyük oğlu Atronos kadısı iken vefat edip onda medfündür. Ehl-i 'ilim ve ehl-i ma'rifet imiş. Ol tarihte merhûm Zekeriyâ Efendi Bursa'da kadı imiş. Ve meşâyih-i merkûme merâkidinin cânib-i bahrisinde çukur içinde merhûm Kuşçu Abdî Çelebi ki, Taşkoprizâde Ahmed Efendi merhûmun dayısıdır, ulu bir kimsedir. Menâkıb-ı 'aliyyesi çoktur, onda medfündür. Ve yanlarında bir 'aziz dahi medfündür. Mahmûd Hayrân demekle ma'rûftur. Bir gün bu 'aziz zâviye-i şerîfede olan sûfilere "Müslümanlar bir meyyit vardır, namazına hazır olun, yabana gitmen." deyu tenbih edip kendi, zikrolunan Mu'allimzâde câmiine girip "Ben cenâzeyi taşra çıkarın" deyip ba'de tevakkuf-ı kesir, eseri zâhir olmayacak sûfiler içeri girip görseler kıbleye karşı teveccüh edip teslim-i rûh etmiş yatar. Cenâzesin çıkarıp namazın kılıp ol çukurda medfündür. Ve Hızır Bey Çelebi ki, evvel kadı-yı İstanbul'dur. Sinan Paşa ve Yakub Paşa ve Müftü Ahmed Paşa'nın babalarıdır. Ve Müftü Ahmed Paşa'nın bir oğlu olup adı, Hızır Bey'dir. Mahlası Hızırî'dir. Bursa'da Kaplıca müderrisi iken bir gün derse giderken Mudanya'ya teveccüh edip Hazret-i Emir el-Buhârî'ye⁷²⁴ gelmek için, serrâcı olan kimse "Yanlış yola gittiniz medrese geride kaldı." deyip "Var sen eve git, yanlış yol değildir, tarik-i müstakimdir." deyu İstanbul'a gelip babası Müftü Ahmed Paşa ardınca İstanbul'a gelip tazarru' edip yine Bursa'ya alıp gelip **(81-a)** yine birkaç günden kaçıp İstanbul'a gidip babası yine varıp merhûm Sultan Selim-i 'Atik Hazretlerine i'lâm edip onlar dahi "Bu âdem tarik-i Hakk'a sâlik olmak murâd eder, men' ve def müşkildir." deyu cevap vermişler. Bursa'ya gelip vefat edip zikrolunan çukurun cânib-i garbında yol kenarında medfündür. Ve başı ucunda olan hecâ taşında kurşun vardır. Altına silsile-i Zeyniyye ve Nakşibendiyye yazdırıp komuştur. Ve dahi zikrolunan yolun alt ya-

⁷²⁴ Bu zât, Molla Abdullah İlahî'nin İstanbul'daki halifesi Nakşibendiyye şeyhi Emir Ahmed Buhârî'dir (öl. 922/1516)

nına gelir, merhûm Aşçızâde Hasan Çelebi medfündür. Ehl-i fazl ve ehl-i ma'rifet kimsedir. Bursa'ya merhûm Davud Efendi yerine kadı olup sonra ma'zûl olup sahn müderrisi olup veca'-i mefâsıla mübtelâ olmağın Bursa'ya kaplıcaya geldikte vefat etmiştir. Ve hecâ taşında mestûrdur tarihi ki, "sekallâhu serâhu"dur. Dokuz yüz kırk üçtedir. Mezkûr Aşçızâde'nin Kadri Efendi merhûm ile 'unfûvân-ı şebâbdan beri hukûk olup dokuz yüz otuz altı senesinde Sultan Mustafa merhûmu Sultan Süleyman Han Hazretleri hanân murâd edip ettiği cemiyette Bursa ve Edirne kadıları gelip mevlânâ-yı mezbûr dahi Bursa'dan gelip Kadri Efendi evine nâzil olmuş, ziyâfet edip ba'de't-ta'âm bir şamdân sofrası gelip bâde getirip içip Kadri Efendi merhûmun gözlerinde bir miktar illet olup merhûm Aşçızâde'nin gözüne geldikte "Bre körsün bu kadar zaman kazasker olmak ne lazımdır." deyu 'azim şetm edip kat'an bir kelâm demeyip Kadri Efendi sâmit ü sâkit olup 'ale's-sabah bir kimse Aşçızâde merhûma "Akşam dediğiniz kelimât-ı kabîhe hâtır-ı âtırdadır mıdır." dedikte inkar edip ol kimse bi't-tamâm nakl edip merhûm nâdim olup, kazâ kendi [?] demiş. Kadri Efendi deyu ondan gelip Aşçızâde Efendi mizâc-ı şerîf nice 'aceb masda' [?] imiş deyu onda sudâ' 'arız oldu demişler. Ol şahıs "Elem çekme eğer münkesirü'l-hâtır olsa gelmez idi." deyu teskin edip Bursa'ya gelip gider. Âhirü'l-emr yine 'azl ondan olmuştur. Ve bu kıssayı bu fakir, Şeyhü'l-İslâm Zekerîyyâ Efendi'den bizzat işittim. Ve merhûm Aşçızâde Bursa'dan ma'zûl oldukça araba ile İstanbul'a gelirken yolda, kanlısı sandıkta [?] fi'l-hâl demişlerdir. Tü sen [?] dehrin ettiğini bana / Herkes etmeye kişi kanlısına / Cevr-i gerdüna sabrede görelim / Ya öküz ola, yahut kanlısına **(91-b)** Bazı sikâttan işittim ki, merhûm Kadri Efendi'ye kızıl boğa derler imiş. Tamâm letâfet üzere olur.

Ve mezbûr Hasan Çelebi'nin başucunda servi dibinde büyük mezarın sahibine Molla Hüsamzâde demekle ma'rûf bir fâzıl kimsedir, kenar müftülerindendir. *Sadru's-Şerî'a* ve *Mutavvel* seyyidine hâşiyesi vardır. Ve e'izze-i merkûmeye mahabbet üzere olmağın ol irâde birkaç hücre bina edip ihyâ etmişler. Hâla Hüsamîye demekle meşhûrdur. Ve lakin şimdi ol hücerât harabe-müşrif olup ancak kendi mezarı muhâzîsinde alaca hücre demekle meşhûr bir hücre kalmıştır. Bu hücre ol hücredir ki, merhûm-ı müşârün ileyh Şeyh Hacı Halife asrında Seyyid Alizâde ve Tuzlavî Yahyâ Efendi *Şir'atü'l-İslâm*'a mezkûr hücrede her biri birer şerh tahrîr etmişler. Hâlen ol şerhler beyne'l-'ulemâ meşhûr şerhlerdir. Ve dahi onların altı yanında müdevver taşlı mezar merhûm Kazasker Abdülganî Efendi'dir.

Ve Abdüllatif Kudsi Hazretleri ki, mezkûr olan kubbe altında medfûn olduğu ma'lûm oldu. Ayakları ucunda medfûn olanlardan sahn müderrisi olup takâ'üd ihtiyâr eden Şucâ' Efendi ki, Sirke Şuca' demekle ma'rûf ehl-i 'ilm ve ehl-i fazl onda medfündür. Ve Görelî

Şeyh Muslihuddin Efendi ki, bizzât Emîr el-Buhârî Hazretleri'nin müsellemler hulefâsındandır. Tarikat-i Nakşibendiyye'nin kibârındandır. Gelip ol makâmda kırk gün sabah namazından sonra sûre-i Yâsîn-i şerîf tilâvet edip kırk birinci gün vefat edip türbe kapısı yanında medfûndur. Ve yanında Bursa'da hâriç ile Emîr Sultan müderrisi iken vefat eden Süfyân Efendi dahi onda medfûndur. Ve biri dahi merhûm ceddîm Dâvud Efendi mülâzımlarından Hacı Bayram demekle ma'rûf bir ehl-i 'ilm ki, menâsıb-ı kaza ve tedris ihtiyâr etmeyip Bursa'da nice zaman va'z u nasihat üzere olup vefat eyledikte onda medfûndur. Ve meşâyih-i merkûmeye mahabbet üzere olan 'ulemâ ü sulehâ ve eimme-i kirâmdan ol makâm-ı şerifte çok kimse medfûndur, mübârek makâmıdır. Ve sikâttan mervîdir: Üsküdar'da Vişne Efendi derler fudalâdan bir 'azîz var imiş. Meşhûr ve müte'ârif şeyh imiş. Ekser kürsülerinde naklediler imiş ki, "Müslümanlar, bu fakîr çok seyahat ettim. Hiç ziyâret etmediğim makâm-ı müteberrek kalmamıştır. İllâ iki makâm-ı şerîf gördüm **(82-a)** biri Bursa'da makâm-ı Zeyniler ve biri İstanbul'da Mustafa Paşa makâmı. Bu iki makâmda müşâhede ettiğim 'alâyim-i kesîreyi bir makâmda görmedim. 'İrfândan olan ihvâna hemen yalnız ol iki makâmın hâki mürşid-i kâfidir." deyu buyururlar imiş. Allahümme revvaha ervâhahum ve kaddese esrârahum ve efâza 'aleynâ bereketehüm.

Temmet

Ve Hazret-i Emîr -kuddise sirruhü-nun türbe-i şerîfe penceresi yanında Mevlânâ Abdülvehhâb Efendi ki, beyne'l-'ulemâ Ayaklı Karpuz demekle ma'rûftur, onlar medfûndur. Kazasker olan merhûm Abdülkerimzâde'nin karındaşıdır. Bursa'da Müftü Ahmed Paşa müderrisi iken vefat etmiştir. Merhûm Müftü Sa'dî Efendiden mülâzım olup gayet makbulleri imiş. Kavî ehl-i 'ilim ü ehl-i fazl imiş. Ve Kâsım Paşa-yı Cezerî medresesi ki, hâlâ Emîr Sultan medresesi demekle ma'rûftur. Mezbûr Kâsım Paşa onda medfûndur. Merhûm Cezerî'nin oğlu mütevellî [?] olmağın Cezerî Kâsım Paşa demekle meşhûrdur. Nişancı iken vezîr olmuştur. Muhibb-i 'ulemâ vü meşâyih imiş -rahmetullâhi 'aleyh- Ve medrese-i merkûme muhâzîsinde yol kenarında câmi-i şerîfe gelir iken sol cânibe ve giderken sağ cânibe gelir bir demir pencereci türbe vardır. İçinde sultânü'l-'ulemâ *Tehâfüt* sâhibi Hocazâde medfûndur. Ve yanında mermer direkli olan Hızır Bey Çelebioğlu Bursa müftüsü Ahmed Paşa'dır. Ve bunun evlâdından Manastır müderrisi iken vefat eden Mevlânâ Hızır Bey ki, Dîvâne Hızır Bey demekle ma'rûftur. Merhûm-ı mezbûr Müftü Ahmed Paşa üzerine defin olunmuştur. Ehl-i 'ilim ve ehl-i fazl kimsedir. Hazret-i Emîr -kuddise sirruhu'l-hatîr- türbe-i şerîfeleri ve câmii civârında ve etrafında kendi tariklerinden ve diyâr-ı Buhâra'dan bile gelmiş musâhiblerinden vesâyir 'ulemâ vü meşâyihden çok kimse medfûndur. Hatta câmi-i şerîfin garbî cânibinde vaki' olan kapıdan

çıkarken sol tarafında medfûn fudalâdan iki kimse vardır. Birisine Vâsi' 'Alisi demekle ma'rûftur. Bursa kadısı iken vefat etmiştir. Hümâyûn-nâme ve hüsn-i hatt sâhibidir. Gayet ehl-i fazl ve ehl-i ma'rifet kimse idi. Ve birisi dahi Sultan müderrisi iken vefat etmiştir. İsm-i şerifleri Bosnevî Ahmed Çelebi'dir. Lakapları "Şakku'l-kamer" demekle ma'rûftur. **(82-b)** Onlar dahi gayet ehl-i 'ilim ve ehl-i ma'rifet ve hüsn-i hatt sahibi imiş. "Eğer mu'ammer olaydı gayet ululardan olurdu." deyu buyururlar idi. Allahümme revveha ervâhahüm ve kaddese esrârahum ve efâza 'aleynâ bereketehüm.

Seleften geçen 'ulemâ vü meşâyih-i kirâmın zikr-i cemilleri ma'lûm ve mesmû'um olduğu miktar hikaye tarîki üzere tahrîr olundu. Yoksa imlâ vü inşâ kast olunup tahrîr olunma değildir. Ancak bu mezkûr olan 'ulemâ-yı 'izâm ve meşâyih-i sâlifinin esâmî şerifeleri ve evsâf-ı hamîdeleri tecdîden zikrolunmağla bu cerîdeye nazar-ı şerifleri müte'allik olan 'ulemâ ve sulehâ efendiler belki muharririne rahmet olsun. Bu mezkûr olan 'ulemâ vü meşâyihin kimini bilirdik, kimini bilmez idik. Hat eyledik deyu du'âya sebep olalar ve's-selâm. **(83-a)**